

ЕДНА ДРУГА ГРЕНЛАНДИЯ

Предговор към канадското
издание на романа

Читателят, който мисли, че ще намери в романа на Нивиак Корнелиусен разказ за големи пространства, за лед, сняг, полярен студ, айсберги, физически трудности, проблеми, отнасящи се до околната среда и културното оцеляване, с други думи, роман за Гренландия, възпроизвеждащ схемите на един въображаем Север, наложени от големите европейски и северноамерикански култури, този читател ще бъде напълно объркан. Защото всъщност ще открие описана отвътре по един пределно откровен начин сложната и деликатна сексуална вселена на пет млади хора от Нуук, гренландската столица, за които животът в Арктика стои в центъра на съвре-

© Росица Цветанова, превод
© Проф. Даниел Шартие, предговор
©, илюстрация на корицата
© Капка Кънева, художествено оформление
на поредицата и корица
© Илия Груев, шрифт *Moderato*

ИК „Колибри“, 2024
ISBN

менните преоценки на въпросите, свързани с родовата идентичност. Ще открие представен в модерна литературна форма задълбочен размисъл върху остротата на многобройните и преплитачи се социални връзки. В този маелстрьом на култури колониалната зависимост на инуитите се превръща в осъдителен претекст, твърде често използван, за да се избегне главното, същностното. *Enough of that postcolonial piece of shit*, пише авторката на английски. Спри да приписваш своята грешка на другите; бъди отговорен за собствената си съдба. *Не си за съжаление.*

Каквото и да казват някои читатели (често анонимни и оттам по-опасни), разгневени от принудителната си среща със социалната и културна тъмнота и маргиналност на Гренландия, тази страна може да се смята за щастлива, че притежава една така яростно критична писателка. Нибиак Корнелиусен търси общото благо не като защитава една несъмнено застрашена и колонизирана култура, а като отхвърля лесните заключения и проявява неотклонен стремеж да представи това, което винаги е стояло встрани от литературата.

„Историите за ловците от миналото, разказите за влиянието на природата, всичко това никога не ме е интересувало. В младостта си напразно търсих книга, която да ми говори, която да разказва за моите и на прия-

телите ми изживявания и за вълнуващите ни въпроси. Никога не намерих такава книга. Мисля, че точно това исках да напиша, книгата, която никога не можах да прочета.“

И добавя: „За мен е важно да разкажа това, което досега е било премълчавано“. Само че представената отвътре култура, смесицата на езиците и влиянията, флуидността¹ на идентичностите, критиката и иронията трудно се вписват в ценностите на консенсуса и на колективната самозащита, присъщи на маргинализираните и колонизирани общества. „За гренландците беше нещо нечувано и трудно за преглъщане това, че един от тях ги критикува, че поставя под въпрос, отвътре, собствените им позиции. За мен да бъде критична, означава да мисля доброто на моята страна.“

Петимата персонажи на *Ното сапиенне* намират понякога в природата, семейството и работата силата да живеят и да обичат, но влагат цялото си време и цялата си енергия в търсенето на своята идентичност: кой съм аз, кой ме обича? Като повдига тези въпроси, първата творба на тази писателка има общочовешко звучене, въпреки че действието се

¹ Флуидността, отнесена към родовата идентичност, сексуалната ориентация и сексуалността като цяло, означава, че те винаги са гадени веднъж завинаги, че имат способността да се променят. – Б. пр.

развива в една маргинална микросреда. Романът има и една друга заслуга – той отхвърля визията отвън, а често и отвътре, която читателят би могъл да има за Гренландия. „Тази творба не е написана, за да се хареса на туристите; героите на романа имат други, по-спешни проблеми за решаване“, пише Май Мисфелт в датския всекидневник „Кристелит Даублег“. И наистина, един съвсем друг свят се разкрива пред нас в този разказ – градски, съвременен, куиър¹, социален и политически.

Гренландската литературна среда е, разбира се, ограничена. Този голям арктически остров, населен с потомците на инуитите, наброява едва 55 000 жители. Независимо от това тук винаги е имало активен културен живот. Още в края на XIX век цялото население е грамотно, докато по същото време само част от обитателите на Европа и Америка знаят да четат и пишат. Първите романи от XX в. вече си представят Гренландия през следващите векове – по-автономна, по-равнопоставена, по-щастлива. Съмненията се появяват в края на века: първо по отношение на Дания, възприемана вече като колониална сила, главно в поезията на Акалук Линге, после по отношение на самите гренландци, например в разказите

¹ Queer (англ.) – термин, отнасящ се до всяка форма на сексуалност, различна от традиционната. – Б. пр.

на Кели Бертелсен, където се появява тази „тъмната“, която човек носи в себе си и която може да зарази и другите. Днес светът, обзет от тревога за околната среда, е обърнал поглед към Арктика и Гренландия, но в това внимание няма място за гласовете, нито за грижите на обитателите им. Социалната и културната екология изискват да направим усилието да разберем позициите на тези, които стоят на страж пред Арктика. Гренландската литература, вече достъпна на френски благодарение на преводите, е отличен път към придаването на повече *комплексност* на опростената ни представа за „Великия Север“ и към приемането на неговото разнообразие. („Мисля, че нещата не се свеждат до това, което е представено“, казва авторката в интервю за датски вестник.) Критиката видя в романа на Нивиак Корнелиусен скъсване с гренландската литература, но това може би се обяснява с факта, че тази литература е малко позната. Всъщност можем да открием приемственост – било в присъствието на вече споменатата вътрешна тъмнота („Съсипвам всички, до които се докосна, и нищо чудно, че съм пленница на мрака“, казва Сара в романа), било във волята да се постави Гренландия в сърцето на съвременния дебат за Арктика. Тук е засегнат въпросът за флуидните сексуални идентичности на младите жители на Нуук, чиито откровеност и кураж могат

със сигурност да вдъхновят младите и от други страни.

Нивиак Корнелиусен е само на 23 години, когато написва този роман, публикуван през 2014 г. в Нуук от издателство „Милик“ на гренландски, родния ѝ език, и в датски превод, направен от самата нея. Успехът и изненадата, понякога гневна, са незабавни. „Гренландците не са свикнали с критиката“, ще ми каже в разговор писателката. И все пак издателството продава повече от 2000 екземпляра от романа в Гренландия, което е безпрецедентен успех. Романът печели още по-голяма популярност, когато е номиниран за една от големите литературни награди на северните страни. Най-влиятелният всекидневник на Копенхаген „Политикен“ привлича вниманието към това, което смята за „пледоария срещу сексуалната нетолерантност в Гренландия“, „разчупваща рамките на хетеронормативността“. Йес Стайн Педерсен пише: „*Ното саріепте* създаде собствен жанр, който може да се нарече *нефилтриран сексуален реализъм*. За първи път интересът не е насочен към една *гренландска* творба, а към една *универсална и авангардистка* творба от Гренландия. Езиковият натюрел на писателката разтърсва не само нейното общество, но и читателя от Копенхаген, Ню Йорк, Монреал, Париж и Берлин, отдавна свикнал със съжителството на дискурсите.

Критиката с право вижда в произведението първия гренландски роман, в който фигурират две лесбийки, един хомосексуален, една бисексуална и една транссексуална. Авторката обаче напомня, че не е искала да напише куичър роман, а се е опитала просто да разкаже за реалността на младите хора, които я заобикалят. За нея залогът не е единствено представянето на сексуалното разнообразие – макар и то да е от значение, – но и волята да се говори за универсалното желание да избираш за себе си, да си възвърнеш вкуса към риска и да проявиш силата да не се подчиниш на социалния натиск, за да определиш своята сексуалност и своите връзки. В този смисъл критикът от „Политикен“ е прав: *Ното саріепте* е универсален роман.

Разказвайки за едно ново поколение, планетарно, но и закотвено в своята култура, авторката на *Ното саріепте* разчита, за да постигне целите си, на използването на амалгама от дискурси: на романа, на социалните мрежи (есемеси, хаштагове, Фейсбук), на кореспонденцията, на телефонните разговори, на личния дневник, на многоезичието (както всеки език носи своята социална и политическа натовареност). Хибридната форма на романа – главно разказите, които отразяват гледната точка на петте образа, добавят смисъл и се съединяват в едно цяло с успешна драматична наситеност – е била необходима на авторката, за да

успее да разкаже тази история. Употребата на няколко езика разкрива определено напрежение, както социално (от колониална гледна точка преминаването от датски на английски не е невинен жест), така и формално (хаштаговете например, винаги на английски, прибавят един метадискурс, който ту звучи иронично, ту променя смисъла на фразата. От тази разнородна и разнообразна конструкция творбата несъмнено печели. Литературният директор на „Политикен“ споделя изненадата, която изпитал, докато четял романа: „Започнах го и си казах: никога не съм чел такова нещо, написано от млад писател. Никога“.

Нивиак Корнелиусен, родена през 1990 г. в село Нанорталик (1400 жители) в Южна Гренландия, казва, че никога не се е сблъсквала с предразсъдъци, след като публично е разкрила, че е лесбийка. Въпреки това социалният натиск принуждава индивида да си задава въпроси за мястото си сред другите и това може да доведе, както е случаят с персонажите на романа, до определен дискомфорт: кой съм аз? Моята сексуалност, любовните ми отношения, половата ми идентичност трябва ли да съвпадат? Как да се освободя от социалната си идентичност, за да открия моята собствена? Писателката предлага политическо решение: романът *Ното сапиенне* завършва с една сцена, предадена чрез есемес,

в който сестрата на Сара я уведомява, че ще нарече новороденото си момиченце Ивингуак или Ивик (ако случайно се почувства като момче). „Никога не се знае“, казва ѝ тя. В края на този разказ обществото леко отстъпва, за да даде на индивида свободата сам да избере кой е. Крехко равновесие, но силна авторова позиция.

Още преди романът да бъде преведен на английски, престижното списание „Ню Йоркър“ публикува дълъг разговор с авторката, наричайки я „неочаквана литературна звезда“. Алестър Джий припомня дълбоката промяна, извършена от романа *Ното сапиенне* във въображаемите схеми, свързани със Севера – редом с мъжествените герои изследователи на Арктика най-после се появяват нови гласове, които свидетелстват за едно необходимо изместване на възприятията.

Произведението на Нивиак Корнелиусен е политическо, феминистко, куиър, социално, новаторско и общочовешко. Тя насочва към една тясна среда всеобхватен поглед, съобразен със съвременните начини на комуникация, повлияни от социалните мрежи. Когато си позволява да ги съди, писателката насочва вниманието си повече към възможността на героите ѝ да поемат пред другите и пред себе си отговорността за това, което са. Като прави това, тя ни предлага творба за неизреченото, за

флуидността, за крайното съвременно¹; така тя променя за младите възприемането на литературата и на романа, което прибавя друго политическо измерение на работата ѝ.

Пътят на Сара (*What a day*) добре свидетелства за сложността на връзките между сексуалната идентичност, желанието за живот и социалното положение. За Сара тъмнотата, която носи в себе си – този срам да бъде такава, каквато е, – трябва да бъде принесена в жертва, което ще ѝ позволи да се възроди, ще ѝ върне желанието за живот и оттам – волята да поема рискове. Поемането на рискове е точно обратното на онзи „постколониализъм“, който прехвърля отговорността върху другия; за индивида то е възможността да „надмogne своето рождение“, според сполучливата формула на есеиста Пиер Непвю. Това, което задушава героите на *Ното сарипне*, изглежда преди всичко свързано с определена социална маргиналност, но в същото време препраща към един личен и вътрешен размисъл, очертаващ границите на света (в случая колонизиран). Да надмogneш своето рождение, да намериш своята идентичност, отново да

¹ *L'extrême contemporain* (фр.) – термин, въведен от френския писател Мишел Шаю през 1989 г., отнасящ се до литературата от последните десетилетия и предизвикал многобройни и противоречиви, включително извънлитературни тълкувания. – Б. пр.

поемаш рискове, да постигнеш личната си свобода, преди да се обърнеш към света – в това се състои дълбоко политическият жест, към който ни приканва Нивиак Корнелиусен и чиято необходимост сякаш сме забравили.

Запитана за отношението ѝ към водовъртежа, който я завлича и я прави прочута, Нивиак Корнелиусен признава, че това внимание е било потискащо и че надеждите и критиките, предизвикани от романа ѝ, днес са тежки за носене. „И Все пак, заявява тя, за мен да пиша, е необходимост, само като пиша, мога да действам като човешко същество“.

В *Ното сарипне* Инук пише до сестра си: *All I want is to be home. Home is in me. Home is me. I am home. / Home*. Писателката споделя впрочем, че следващото ѝ произведение ще носи същия критичен и емоционален заряд, както ще се убеди читателят, и ще се отнася до трудността да намериш мястото си, да намериш „дом“, който да си самият ти.

Още веднъж, Гренландия може да се чувства щастлива, че притежава такава писателка.

Професор Даниел Шартие
Международна лаборатория за изследване
на образите на Севера, зимата и Арктика